

YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O‘SISHNI TA‘MINLASH XALQARO TAJRIBA**Vaxidov Erkin Zairovich***Buxoro Osiyo Xalqaro universiteti iqtisod yo‘nalishi magistri*

Annotatsiya: *maqolada hozirgi paytda cheklangan resurslardan oqilona hamda samarali foydalanish zarurligi iqtisodiyotning dolzarb masalasi va iqtisodiyotning barqaror iqtisodiy o‘sh jarayonini ta‘minlashda kafolat ekanligi bosh masala sifatida asoslangan. Cheklanmagan ehtiyojlarni ta‘minlashda atrof-muhit va ekologiyaga bo‘layotgan “shafqatsiz” xatti-harakatlar, kelajak avlod hayotini xavfga qo‘yishi mumkin. Shu sababli, bugungi kunda “yashil iqtisodiyot” asosida barqaror iqtisodiy o‘sh jarayonining o‘rni muhim. Maqolada bu borada muallifning fikr va takliflari qayd etilgan.*

Kalit so‘zlar va iboralar: *“yashil” iqtisodiyot, cheklangan energiya resurslari, atrof-muhit va ekologiya muhofazasi, ekotizm, barqaror iqtisodiy o‘sh, “yashil” hududlar.*

Аннотация: *В статье исходит из основного вопроса о том, что необходимость рационального и эффективного использования ограниченных ресурсов является актуальной проблемой экономики и гарантией устойчивого экономического роста экономики. «Жестокое» поведение по отношению к окружающей среде и экологии при обеспечении неограниченных потребностей может поставить под угрозу жизнь будущих поколений. Поэтому роль устойчивого экономического роста на основе «зеленой экономики» сегодня важна. Мнение и предложения автора по этому поводу зафиксированы в статье.*

Ключевые слова и понятия: *«зеленая» экономика, ограниченность энергетических ресурсов, охрана окружающей среды и экологии, экотизм, устойчивый экономический рост, «зеленые» территории.*

Annotation: *The article proceeds from the main question that the need for rational and efficient use of limited resources is an urgent problem of the economy and a guarantee of sustainable economic growth of the economy. “Cruel” behavior towards the environment and ecology while providing unlimited needs can endanger the lives of future generations. Therefore, the role of sustainable economic growth based on the green economy is important today. The author's opinion and suggestions on this matter are recorded in the article.*

Key words and concepts: *“green” economy, limited energy resources, environmental protection and ecology, ecotism, sustainable economic growth, “green” territories.*

KIRISH

Bugungi kunda “yashil” iqtisodiyot yangi vektor, barqaror iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida o‘rganilmoqda, uning asosiy vositalari innovatsion “yashil” texnologiyalar hisoblanadi. “Yashil” texnologiyalar energiya va resurslarni tejash, uglerod chiqindilarini kamaytirish, toza transport, muqobil energiya manbalari, organik qishloq xo‘jaligi, ekologik

rivojlanish (atrof-muhitga minimal ta'sir ko'rsatadigan qurilish), ilg'or logistikaning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

XXI asrning ikkinchi o'n yiligidagi yashil iqtisodiyot va inklyuziv o'sish strategiyalari bo'yicha ko'plab xalqaro forumlar o'tkazildi. Biroq, tadqiqotchilar to'g'ri ta'kidlaganidek, "yo'q ular amalga oshirilgandan so'ng, na ushbu forumlarda ishtirok etuvchi davlatlarning siyosatida, na "tabiatga zarar yetkazmaslik" tamoyilining asosiy roli g'oyasini amalga oshirishda va eng muhimi, inson tabiatida muhim o'zgarishlar yuz berdi"⁴¹. Bu kontseptsioning ham ekologik, ham ijtimoiy tarkibiy qismlariga tegishli. Tabiiy salohiyatning oshishi va sayyoradagi iqlim muvozanatining rivojlanishi bir necha milliard yil davom etdi. Bir necha ming yillar davomida ekotizimlarning qisman vayron bo'lishi sodir bo'ldi, eng katta zarar so'nggi yuz yil ichida keltirildi. Bu vayrona bo'lgan ekotizimlar muvozanati va salohiyatini tiklash uchun million yildan ko'proq vaqt kerak bo'ladi. Shuning uchun zamonaviy tsivilizatsiya uchun asosiy muammoni ekologik muammo deb hisoblash kerak.

Tahlil va natijalar

Jahon iqtisodiyotining modernizatsiyalashuvida tubdan yangilangan innovatsion texnologiyalarga o'tish, rivojlanishning harakatlantiruvchi kuchi iqtisodiyotning samaradorligi omili bo'lib hisoblanadi. Lekin shuni aytish joizki, ularning aholi turmush sifatiga va yashash muhitiga salbiy ta'sir qilishni oldini olish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu tufayli bugungi kunga kelib mamlakatlar tomonidan amalga oshirilayotgan "yashil" strategiyalar qo'llab-quvvatlanmoqda.

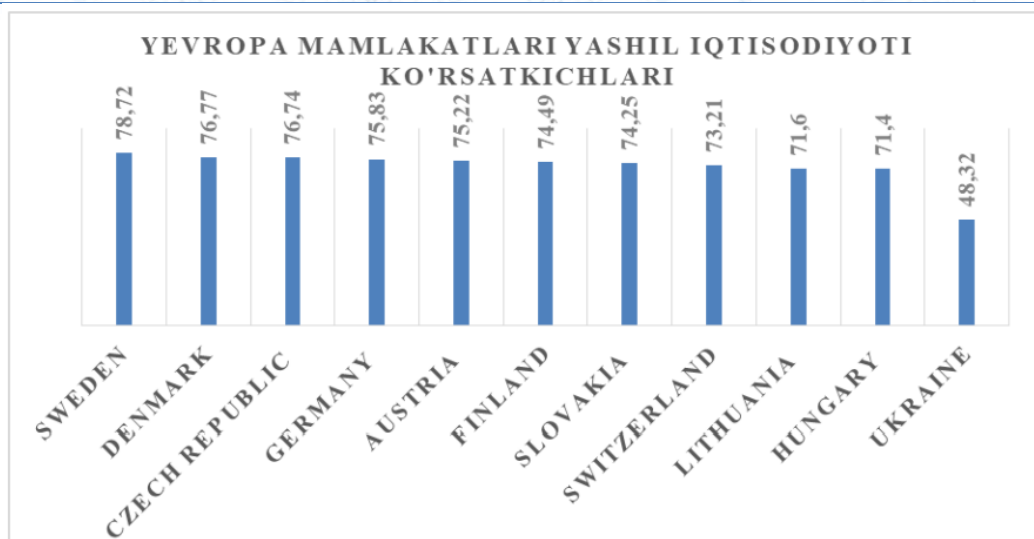
Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan "Barqaror rivojlanish" kontseptsiyasi dunyo mamlakatlarining asosiy bosh maqsadiga⁴² aylanayotganligi haqidagi xulosa ilgari surilmoqda. XXI asrda barcha davlatlarning yuqori iqtisodiy o'sishga erishish borasidagi maqsadi barqaror rivojlanish maqsadi bilan almashdi. Jahon iqtisodiyotning barcha yo'nalishlari masalan: qishloq xo'jaligi, sanoat, transport, moliya, energetika, qurilish sohalarining iqtisodiyoti barchasi "yashil" tus olishi dolzarb ekanligini bildiradi albatta. Masalan, iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri hisoblangan bioenergetika sohasiga yo'naltirilgan jami mablag'lar miqdori 2005-2009 yillar oralig'ida 230 foizga oshdi (o'rta hisobda 50 foiz) va 2013 yilda 320 mlrd. AQSH dollarga teng bo'ldi. 2009 yildan hozirgi kunga qadar "Umumjahon iqtisodiy forumi" mintaqaviy iqtisodiy tizimlarni yashil iqtisodiyotga o'tkazish uchun 750 mlrd AQSH dollari yo'naltirdi hamda bu mablag'larning asosiy qismi Osiyo mamlakatlariga sarmoya sifatida kiritildi. Natijada, bugungi kunga kelib, xalqaro "yashil" tovar va xizmatlar (cleantech va greentech) bozori yillik tovar aylanmasi 546 mlrd AQSH dollarini tashkil etmoqda

Yevropa mamlakatlarning "yashillik" ko'rsatkichi aks etgan bo'lib, mamlakatlar o'rtasida eng yuqori ko'rsatkich Shvetsiya, Daniya, Chexiya hissasiga to'g'ri keladi (1-rasm).

1-rasm. Yevropa mamlakatlari yashil iqtisodiyoti ko'rsatkichlari

⁴¹ Тяглов, С.Г., Киселева Н.Н., Тимченко В.А. Современные аспекты развития «зеленой экономики» в Российской Федерации. – Ростов н/Д.: Содействие – XXI век, 2017. – 104 с.

⁴² Jonathan M. Harris. Sustainability and Sustainable Development. International Society for Ecological Economics. P. 1.

Yevropa mamlakatlari bo'yicha taqqoslaydigan bo'lsak, yuqorida ta'kidlab o'tganim kabi eng quyi ko'rsatkich Ukraina - 48,32 ga teng bo'lsa, eng yuqori ko'rsatkich Shvetsiya davlatiga taalluqli bo'lib - 78,72 indeksiga teng (1-rasm). Keltirilgan rasmdagi ko'rsatkichlardan xulosa qilish mumkinki, Shvetsiya yashillik ko'rsatkichlari bo'yicha taraqqiy etgan va ekologiya muhofazasi bo'yicha samarali mexanizmga ega.

O'zbekiston Respublikasida ham ko'plab xorijiy davlatlardan "yashil iqtisodiyot" asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash borasida tajribalar o'rganilib, iqtisodiyotni "yashillashtirish" sohasida ko'plab chora-tadbirlari ko'rilishi ekosiyosat doirasida turgan eng muhim dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, mamlakatimizdagi asosiy daryolarning havzasi va biologik xilma-xillikning qisqarib borayotgani jiddiy xavotir uyg'otmoqda. Bug'lanish darajasini oshiradigan gazlar va atmosferaning keng miqyosda ifloslanishi muammolarni yanada chuqurlashtirmoqda. Bugungi kunda "yashil taraqqiyot" borasidagi maqsadlarga erishish uchun mamlakatlarning harakatlari yanada faol va samarali bo'lishi kerakligiga hech kim shubha qilmayapti. Yashil iqtisodiyot bu iqtisodiy tizim bo'lib, uning asosiy maqsadi sayyoramizning ekologiyasi va uni saqlab qolish bilan birga iqtisodiyotning barcha sohalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Mamlakatimizda ham iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, hududlarni mutanosib ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga qaratilgan "yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu yo'nalishdagi ishlar 2020 yil boshida boshlangan 2019 yil oktabr oyida "2019-2030 yillarda O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" tasdiqlanganidan keyin. Strategiyani ishlab chiqish jarayonida shakllandi. Bu esa o'z navbatida mamlakatni barqaror rivojlantirish sohasida maqsad va vazifalarga erishishga to'sqinlik qilayotgan quyidagi muammolar aniqlandi⁴³:

- shiddatlashgan sanoatlashtirish va aholi sonining o'sishi iqtisodiyotning resurslarga bo'lgan ehtiyojini sezilarli darajada oshiradi, shuningdek, atrof-muhitga salbiy antropogen ta'sirni va issiqxona gazlari chiqindilarining o'sishini oshiradi;
- iqtisodiyotning energiya samaradorligining past darajasi;

⁴³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2019-2030-yillarda O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4477-son qarori.

- tabiiy resurslardan noratsional foydalanish;
- texnologiyaning sekin yangilanishi;
- “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha innovatsion yechimlarni joriy etishda kichik biznes sub’yektlarining sust ishtiroki.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsam, atrof tabiiy muhit holati sifatini yaxshilash maqsadida amalga oshirilayotgan siyosatning ustuvor maqsadlariga erishish uchun ekologiya sohasidagi barcha nazorat funksiyalari ta‘minlanishi, atrof muhitni muhofaza qilish ekspertlari uchun yagona metodologiya ishlab chiqilishi, ekologik jihatdan ahamiyatli bo‘lgan qarorlarni qabul qilishda jamoatchilik fikrini o‘rganish mexanizmini yaratish, shuningdek, o‘quv darslariga ekologiya, atrof tabiiy muhitni muhofaza qilish yuzasidan ilmiy manbalar kiritish orqali ekota‘lim berish tizimini rivojlantirish va bu sohada yetakchi malakali kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlarini amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi “2019-2030-yillarda O‘zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4477-son qarori.

2. Jonathan M. Harris. Sustainability and Sustainable Development. International Society for Ecological Economics. P. 1.

3. Тяглов, С.Г., Киселева Н.Н., Тимченко В.А. Современные аспекты развития «зеленой экономики» в Российской Федерации. – Ростов н/Д.: Содействие – XXI век, 2017. – 104 с